

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

УДК 94(477+470)»2022»:327.5:327.7(438+439+437+437.6)
DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.51.13>

РОЛЬ ДЕРЖАВ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ В ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНІЙ ТА ВІЙСЬКОВІЙ ПІДТРИМЦІ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Ірина Андрощук

*Рівненський державний гуманітарний університет,
кафедра міжнародних відносин
вул. Пластова, 31, 33028, м. Рівне, Україна*

У статті розглядається динаміка підтримки України країнами Вишеградської четвірки після повномасштабного вторгнення Російської Федерації. Дослідження висвітлює політичні, дипломатичні та військові виміри, підкреслюючи окремі аспекти та реакції країн Вишеградської четвірки. Центральне місце дослідження займає визначення ролі, яку ці країни відіграють у підтримці України, особливо з огляду на геополітичні зрушення, що вплинули на їхню позицію. Взаємодія пріоритетів національної безпеки, економічних зв'язків з Росією та регіональної геополітики спонукала до ретельної переоцінки механізмів, що використовуються для допомоги Україні.

У статті підкреслюється позиціонування країн Вишеградської групи в рамках нової парадигми безпеки та окреслюються особливості їхньої співпраці в сучасному геополітичному середовищі. Дослідження виявляє фундаментальні зрушення в політиці безпеки країн, на які безпосередньо вплинула російсько-українська війна, що слугує лакмусовим папірцем для єдності Вишеградської групи. Оскільки конфлікт спонукає до переоцінки регіональної геополітики, ця стаття має на меті запропонувати розуміння еволюції рівня підтримки України у Вишеградській групі. Завдяки поглибленому аналізу факторів, що впливають на політичну, дипломатичну та військову допомогу, дослідження робить значний внесок у розуміння викликів, з якими стикаються ці країни у подоланні наслідків російської агресії у Східній Європі. Рекомендації, що випливають з цього аналізу, можуть сприяти зміцненню єдності всередині Вишеградської групи, активізації дипломатичних ініціатив та вивченню стратегій економічної диверсифікації для зменшення залежності європейських держав від Російської Федерації.

Ключові слова: Вишеградська група, безпекова політика, геополітичні виклики, російсько-українська війна, безпека, регіональна співпраця, зовнішня політика, російське вторгнення, політична та військова підтримка.

Актуальність дослідження. Станом на сьогодні актуальним у контексті війни між Росією та Україною залишається питання дослідження політико-дипломатичної та військової підтримки України з боку країн Вишеградської групи. Підтримка, яку надають Україні сусідні країни, зокрема Вишеградська група, відіграє вирішальну роль у врегулюванні конфлікту та підтримці стабільності в регіоні. Після військового вторгнення Росії в Україну у 2022 році країни Центральної та Східної Європи стали дедалі більше стурбовані загрозою російської експансії в регіоні. Вишеградська група, до складу якої входять Польща, Угорщина, Чехія та Словаччина, відіграла значну роль у наданні політичної, дипломатичної та військової підтримки Україні в її зусиллях щодо захисту її територіальної цілісності та суверенітету. Військове втручання Росії посилює занепокоєння країн Центральної та

Східної Європи щодо потенційної російської експансії в регіоні. Залучення та підтримка Вишеградської групи є ключовими у вирішенні цих проблем та сприянні регіональній стабільності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Геополітична атмосфера Східної Європи зазнала значних змін внаслідок початку російсько-української війни у лютому 2014 року. Затяжна війна не лише перевірила на міцність українську державу, але й спонукала до дій у відповідь сусідні країни. Помітну роль серед них відіграють держави Вишеградської групи (В4) до якої входять Польща, Чехія, Словаччина та Угорщина. Від самого початку російсько-української війни держави В4 надають значну політико-дипломатичну та військову підтримку, що значно підвищує ефективність зусиль, спрямованих на захист України.

Військова агресія Росії проти України призвела до об'єднання всіх політичних партій і фракцій у Польщі, продемонструвавши єдиний підтримку України. Президент Польщі Анджей Дуда підкреслив глибоко емоційну реакцію польського народу на напад Росії на Україну, посиляючись на історичні образи репресій та бездержавність, завдані Польщі Росією. Лідер Польщі однозначно підтвердив солідарність з Україною перед обличчям того, що він назвав «відродженням російського імперіалізму», попередивши, що капітуляція України може створити небезпечний прецедент для безпеки Польщі. Він закликав до негайного виведення російських військ з українських територій, окупованих з 2014 року, притягнення до відповідальності воєнних злочинців і відновлення України в її міжнародно визнаних кордонах.

Президент Анджей Дуда наголосив на необхідності надання Україні зброї та обладнання, закликавши Європу до колективної протидії російському імперіалізму заради глобальної безпеки. Він розкритикував російську пропаганду, яка зображує «нацистів в Україні», і звинуватив Росію в тому, що вона плекає експансіоністські амбіції за рахунок інших народів та їхнього суверенітету. Підрезюмувавши Анджей Дуда висловив занепокоєння щодо потенційного напливу біженців з України до Польщі, передбачаючи виклики, пов'язані з пошкодженням критично важливої інфраструктури, спричиненим російськими атаками [10].

У березні 2022 року президент Польщі Анджей Дуда та прем'єр-міністр Матеуш Моравецький відвідали Київ, щоб висловити свою солідарність з Україною, навіть попри безперервні обстріли. У статті для британської газети Telegraph Матеуш Моравецький провів паралелі між путінською ідеологією «русского мира» та ідеологіями нацизму і комунізму ХХ століття, стверджуючи, що вона становить серйозну екзистенційну загрозу для Європи [4]. Перебуваючи в Києві, польське керівництво підтвердило свою відданість наданню допомоги Україні та засудило порушення Росією міжнародного права. Вони підкреслили життєво важливий зв'язок між захистом України та забезпеченням власної безпеки Польщі. Під час прес-конференції в Гаазі у 2022 році керівництво закликала НАТО надати Польщі додаткове важке озброєння для зміцнення її оборони від російської агресії [27].

Підтримка України Польщею в умовах конфлікту з Росією є неоціненною. У перші дні війни Польща оперативно координувала гуманітарну допомогу для українських громадян, які були змушені покинути свої домівки через російський наступ. Допомога включала в себе гарячі напої, безкоштовне житло, зимовий одяг, дитячі суміші та інші предмети першої необхідності. На «гуманітарному блокпосту» були розміщені прикордонники, які контролювали ситуацію і надавали допомогу, зокрема, добре обладнану карету швидкої допомоги з підігрівом. Крім того, по всій країні поляки пропонували безкоштовне житло

і транспорт до великих міст, розмістивши поблизу кордону контейнери з різноманітним одягом і теплими речами. Польський уряд також надав фінансову підтримку своїм громадянам, які приймають українських біженців, виділяючи приблизно 8,7 доларів на день або близько 263 доларів на місяць. У великих містах були створені центри прийому українських біженців, де волонтери допомагали задовольнити основні потреби та забезпечити їх їжею [2].

У зв'язку зі значним припливом українців до Польщі внаслідок конфлікту з Росією, польський уряд вжив різноманітних заходів для їхньої підтримки та інтеграції. З 28 лютого було скасовано обов'язковий карантин для осіб, які в'їжджають з-за кордону, а також запроваджено безкоштовний проїзд польськими залізницями для українців, які перетинають польський кордон [17].

Українським водіям у Польщі продовжили термін дії водійських посвідчень до кінця 2022 року. Для зручності подорожей у польському мобільному додатку з розкладом руху громадського транспорту з'явилася українська мова, а також створено україномовну радіостанцію, яка інформуватиме біженців у режимі реального часу.

Польська влада поширила безкоштовне медичне обслуговування на всіх українців, які прибудуть після 24 лютого 2022 року, і висловила готовність приймати поранених українців у своїх медичних закладах. Слід зазначити, що Польська влада дозволила українським біженцям легально проживати і працювати в країні протягом 18 місяців з можливістю продовження, а спеціальний закон спростив доступ біженців до ринку праці. Крім того, уряд ініціював програму допомоги українським сім'ям з дітьми, пропонуючи виплату в розмірі 500 злотих на дитину. Українські школярі та студенти також мають можливість вступати до польських шкіл та університетів. Для допомоги українським біженцям польський уряд прийняв закон про створення спеціального фонду у розмірі 1,75 мільярда доларів [7].

Прем'єр-міністр Польщі Матеуш Моравецький підкреслив важливість зусиль України, спрямованих на забезпечення не лише власної безпеки, але й безпеки всього європейського континенту [29].

Польща ініціювала енергетичну блокаду Росії та закликала ЄС припинити закупівлю російського вугілля під час візиту прем'єр-міністра Матеуша Моравецького до Брюсселя 1 березня 2022 року. Згодом заступник міністра закордонних справ Польщі Павел Яблонський заявив, що запровадження всеосяжного ембарго на весь імпорт енергоносіїв з Росії є єдиним засобом зупинити війну проти України. 26 квітня 2022 року Польща запровадила додаткові санкції проти Росії, спрямовані проти 35 компаній та 15 фізичних осіб, серед яких «Газпром», «Новатек» та «Акрон». Наступного дня Польща оголосила про повну незалежність від російського газу. Керівництво країни виступило за запровадження жорстких санкцій проти Росії, а президент Анджей Дуда охарактеризував дії Росії в Україні як геноцид і підтримав якнайшвидший вступ України до ЄС. Польща запропонувала виступити гарантом безпеки України, а також закликала США виключити Росію з групи найбільших економік G20 [2].

Словацька Республіка рішуче засудила російську агресію, підтримала міжнародні санкції проти агресора та продемонструвала солідарність з Україною у її боротьбі за національне виживання, свободу та незалежність. Від початку війни Словаччина надає значну підтримку Україні в політичному, дипломатичному, гуманітарному та військовому вимірах. Про це свідчать візити до України Прем'єр-міністра Словаччини Едуарда Гегера 8 квітня 2022 року та Президентки Зузани Чапутової 1 червня 2022 року.

Під час свого виступу в українському парламенті Зузана Чапутова висловила розуміння її країною потреби України як у гуманітарній, так і у військовій допомозі. Вона

також висловила готовність Словаччини допомогти Україні у виконанні критеріїв для повноправного членства в Європейському Союзі. Підкресливши, що кожна держава має право визначати свої власні альянси, включаючи потенційне членство України в НАТО, вона підкреслила важливість майбутнього Вільнюського саміту для досягнення відчутних результатів на тлі триваючого конфлікту в Україні. Окрім цього, Зузана Чапутова підтвердила готовність Словаччини докладати всіх можливих зусиль для підтримки України, охарактеризувавши її як «братню допомогу», яку цивілізований світ повинен розуміти і підтримувати [6].

Незважаючи на підтримку Словаччиною України, заради об'єктивності важливо визнати наявність російських наративів. У статті, опублікованій у словацькому журналі Denník N 14 вересня 2022 року, стверджувалося, що в Словаччині переважає схильність до перемоги Росії. Це твердження ґрунтувалося на опитуванні, проведеному в липні соціологічною службою MNFORCE, PR-агенцією Seesame та Словацькою академією наук. В опитуванні респондентів просили оцінити за 10-бальною шкалою, кому вони віддають перевагу – Росії чи Україні. Згідно з результатами опитування, 30% респондентів висловилися за перемогу України, тоді як 52% віддали перевагу успіху Росії. При цьому різниця між тими, хто визначився з відповіддю, була мінімальною: 20,6% підтримують перемогу Росії і майже 20% – України.

Радник прем'єр-міністра Словаччини Олександр Дулеба прокоментував результати опитування, заявивши, що вони є неточними через методологічну помилку. Він пояснив, що 16,3% респондентів, які обрали цифру 5 на шкалі, були посередині і не обов'язково підтримували жодну зі сторін. Однак статистично вони були зараховані на користь Росії. Дулеба заявив, що в опитуванні не було звичного формату «за», «скоріше за», «проти», «скоріше проти» і «не знаю», що могло б дати інші результати. За словами Олександра Дулеби, Словаччина в силу історичних причин є сприйнятливою до російських наративів. Тим не менш, він підкреслив, що ця вразливість не означає відсутність підтримки України з боку словацького уряду. Прем'єр-міністр Едуард Гегер раніше зазначав про партнерство та добросусідство з Україною ще до початку повномасштабної війни, а в листопаді 2021 року була затверджена стратегія розвитку відносин між двома країнами. Дулеба підкреслив, що Едуард Гегер був першим прем'єр-міністром ЄС, який запропонував конкретну підтримку Україні під час саміту в березні. Окрім цього радник прем'єр-міністра Словаччини висловив переконання, що європейська інтеграція України – це не лише відповідальність України, а спільне зобов'язання всіх європейських держав. Він визнав наявність екстремістських партій у Словаччині, які поляризують країну, і зазначив, що деякі словаки мають нереалістичні очікування щодо Росії [14].

Роль Чеської Республіки у підтримці України є також надзвичайно важливою. Президент держави Петр Павел, колишній генерал НАТО, виступає за постійну і всебічну допомогу Україні. Попри оптимістичні очікування швидкої перемоги України, він наголосив на необхідності підготовки до менш сприятливих сценаріїв. В інтерв'ю Петр Павел підкреслив важливість сподіватися на краще і водночас бути готовим до потенційних викликів. Президент Чеської Республіки заявляв, що визнання можливості затяжного конфлікту має вирішальне значення, що вимагає довгострокових зобов'язань щодо підтримки України. Це зобов'язання передбачає надання Україні необхідного військового обладнання і фінансової допомоги для зміцнення її обороноздатності і досягнення перемоги. Він також висловлював позицію, що НАТО має зайняти більш рішучу позицію, однозначно дотримуючись міжнародного права. Чеський уряд вже виділив 10 мільярдів чеських крон (422 мільйони євро) у вигляді військової допомоги Україні, а з початку повномасштабного

російського вторгнення чеська оборонна промисловість надала Україні озброєння на суму 30 мільярдів крон (1,27 мільярда євро) [21].

Чеське головування в Раді Європейського Союзу у другій половині 2022 року визначило п'ять головних зовнішньополітичних пріоритетів, які охоплюють Україну, енергетику, оборону, економіку та демократію. Міністр закордонних справ Чеської Республіки Ян Ліпавський, як повідомляє Укрінформ, окреслив ці пріоритети, наголосивши на таких ключових цілях, як захист територіальної цілісності України, сприяння післявоєнній відбудові та забезпечення надійної підтримки кандидатури України на вступ до ЄС. Головування також має на меті зменшити енергетичну залежність від Росії, просувати «зелену дипломатію», збільшити витрати на оборону та сприяти співпраці між ЄС і НАТО. Крім того, Чехія має намір виступати за політичну єдність проти Росії, підтримувати розширення ЄС на Західні Балкани, Україну, Молдову та Грузію, а також зміцнювати трансатлантичне партнерство між ЄС та США. Ян Ліпавський підкреслив, що чеська зовнішня політика під час його перебування на посаді президента матиме пріоритетом права людини у сфері міжнародної політики [16].

У той час як Польща, Словаччина та Чехія демонструють помітні тенденції до посилення співпраці та підтримки України, позиція Угорщини щодо цієї підтримки залишається дещо неоднозначною. Відносини між Україною та Угорщиною були напруженими, особливо досягнувши піку у 2017 році після прийняття Україною закону про освіту, який, на думку Угорщини, обмежує права угорської меншини на Закарпатті. З початком війни їхні відносини ще більше погіршилися. Угорщина підтримує дружні зв'язки з Росією і перешкоджає допомозі та санкціям ЄС, хоча й заявляє про повагу до територіальної цілісності України. Під час вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року Угорщина висловила підтримку територіальної цілісності України, не критикуючи при цьому Росію. Прем'єр-міністр Віктор Орбан наголосив на невтручанні Угорщини в конфлікт, виключивши надання військової допомоги.

У березні 2022 року Угорщина заявила про відмову дозволити транзит летальної зброї через свою територію, посилаючись на побоювання, що такі поставки можуть стати об'єктами ворожих військових дій. Угорщина також виступила проти запровадження безпальотної зони над Україною і відхилила миротворчу місію НАТО. Крім того, Угорщина не підтримує ембарго на російські енергоносії і послідовно підриває зусилля ЄС щодо запровадження санкцій проти Росії. Зокрема, нещодавно Угорщина скористалася своїм правом вето, щоб заблокувати фінансову допомогу Україні та перешкодити тренувальній місії для українських військових [9].

Опитування, проведене в Угорщині, виявило помітні розбіжності у ставленні угорців до подій в Україні. Хоча більшість угорців вважають Путіна військовим злочинцем за його роль в українському конфлікті, прихильники партії «Фідес» прем'єр-міністра Віктора Orbana дотримуються іншої думки. Крім того, значна кількість угорців вважає, що напад Путіна на Україну є відповіддю на передбачуваний геноцид росіян в Україні, і багато хто висловлює небажання мати українських біженців сусідами. Водночас, угорський уряд дозволив транзит військової техніки та медикаментів до інших країн НАТО, які згодом можуть направити їх до України. Окремої уваги заслуговує і те, що прес-секретар Віктора Orbana засудив вбивства цивільних осіб в Україні і висловився на підтримку розслідування подій у Бучі та інших містах. Таким чином, можна зробити висновок, що Угорщина займає позицію відносного нейтралітету, надаючи певну допомогу, хоча й не в такому обсязі, як інші країни Вишеградської четвірки [30].

Слід зазначити, що у квітні 2023 року Україна зіткнулась з кризою політичної допомоги з боку країни Вишеградської четвірки в аграрному секторі. Протести європейських

фермерів внаслідок «демпінгу» цін на національних ринках через потужний імпорт українського зерна призвели до встановлення з 19 червня 2023 року заборони імпорту зерна пшениці, кукурудзи, ріпаку та соняшнику з боку прикордонних держав, серед яких були присутні Польща, Словаччина та Угорщина. Чеська Республіка, хоча й залишила за собою право на імпорт підвищила вимоги до перевірки якості [28].

Незважаючи на те, що рішення Європейської комісії від 15 вересня 2023 року скасувало обмеження [3], прикордонні до України члени Вишеградської групи зберегли заборону в односторонньому порядку. Особливої уваги при цьому заслуговують політика Угорщини, яка, окрім зерна розширила список заборони на імпорт до 24 українських товарів, включивши до нього борошно, олію, мед, деякі види м'яса та яйця [24].

Нещодавні рішення держав В4 щодо обмеження імпорту української сільськогосподарської продукції підкреслюють складний взаємозв'язок між національними інтересами та міжнародною політичною підтримкою України. Мотивація таких заходів полягає у їхньому призначенні захистити інтереси національних фермерів та зберегти потенційно впливовий електорат у політичній боротьбі за внутрішню владу. При цьому слід зазначити, що прийняття таких заходів свідчить також і про потенційну кризу політичної допомоги, особливо з огляду на спільні зусилля у 2022 році, спрямовані на реалізацію та всебічну підтримку українського імпорту. На думку автора, перехід від спрощення імпорту до його обмеження свідчить про певну переоцінку пріоритетів на тлі економічних викликів та внутрішнього тиску.

Що ж стосується військової допомоги, країни Вишеградської групи відіграють важливу роль у наданні військової допомоги Україні у зв'язку з повномасштабною війною Росії проти України. З початку вторгнення країни Вишеградської групи надали Україні значну кількість військового обладнання та припасів, а також допомогли у навчанні українських військових. Загалом країни групи надали військову допомогу на суму понад 1,5 мільярда доларів США.

Країни Вишеградської четвірки гостро відчули на собі значний вплив військової агресії Росії проти України. Усвідомлюючи потенційну загрозу експансії Росії на інші країни Центральної Європи, які колись перебували під впливом Москви під час холодної війни, Польща, Чехія та Словаччина активно співпрацюють для запобігання такому сценарію. Конфлікт викликав єдину реакцію з боку представників усього політичного спектру та неурядових організацій у Польщі. Ця солідарність сягає корінням у пам'ять про історичні репресії та злочини, скоєні Росією проти польського народу. Президент Польщі Анджей Дуда висловив непохитну підтримку Україні, наголосивши на спільній опозиції російському імперіалізму та розумінні того, що якщо Україна впаде, наступною може стати Польща [20]. Прем'єр-міністр Матеуш Моравецький, один із перших політичних діячів, які відвідали Київ з початку вторгнення, наголосив на відданості Польщі підтримці України. Він підкреслив, що дії Росії порушують міжнародні норми, а захист України має вирішальне значення для власної безпеки Польщі. Моравецький під час пресконференції в Гаазі закликав НАТО надати Україні додаткове важке озброєння [1]. Польща відіграла вирішальну роль як канал для передачі військової техніки з Європи та Північної Америки в Україну. Яскравими прикладами є передача німецьких танків Leopard 1 та Leopard 2 [18], а також додаткові танки з Канади, Норвегії та Іспанії. Польща також зробила свій внесок із власних резервів, надавши приблизно 260 танків RT-91 Twardy, ліцензійної модифікації радянського танка Т-72 [5].

Окрім техніки з 90-х років, Польща займалася виробництвом власної військової техніки. Прем'єр-міністр Моравецький оголосив про передачу Україні 100 бронетранспортерів

Rosomak польського виробництва, а ще 100 одиниць профінансують країни ЄС та США [25]. Польща надала 40 радянських бронемашин BWP-1 і весь свій запас переносних зенітно-ракетних комплексів Piorun, загальною кількістю близько 160 одиниць, а також 2000–2100 ракет. Разом з боєприпасами було передано 72 самохідні гаубиці Krab, польський варіант на базі ліцензійного південнокорейського шасі. Польща активно підтримує Україну у протидії російській агресії, сприяючи передачі військової техніки та вносячи власні ресурси для зміцнення обороноздатності України.

Проте варто зазначити, що прем'єр-міністр Польщі Матеуш Моравецький у вересні 2023 року зазначав, що Варшава наразі зосереджена на переозброєнні власної армії і, як наслідок, не передає військову допомогу Києву. Ця заява прозвучала на тлі напружених відносин між Варшавою та Києвом, пов'язаних з односторонніми польськими обмеженнями на українську сільськогосподарську продукцію та діями України у відповідь. Виступаючи на телеканалі Polsat, Моравецький відповів на запитання про те, чи продовжить Польща підтримувати Україну у військовому плані, заявивши, що наразі Варшава не постачає жодної зброї Києву, оскільки вони «озброюються найсучаснішою зброєю». Він наголосив на важливості мати засоби для самозахисту, заявивши: «Якщо ви не хочете захищатися, ви повинні мати чим захищатися. Це наш принцип, тому ми збільшили закупівлі [зброї]». Моравецький також згадав про свої нещодавні візити на заводи з виробництва зброї, де виробляється польська військова техніка, така як самохідні артилерійські установки Krab та бронетранспортери Rosomak. Прем'єр-міністр уточнив, що рішення Польщі наразі не надавати Україні свою зброю не ставить під загрозу безпеку України. Він запевнив, що хаб у Жешуві, консультуючись зі США та НАТО, продовжує відігравати свою роль у підтримці України. За даними польських джерел, Варшава надала Києву військову допомогу на понад три мільярди євро з початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Ця допомога включає боєприпаси, бронетехніку, важку техніку та винищувачі радянських часів, причому Польща була однією з перших країн, яка передала таку техніку. Після роз'яснень польського уряду було уточнено, що Варшава наразі лише сприяє заздалегідь узгодженим поставкам боєприпасів та озброєння, включаючи контракти з Україною. Президент Анджей Дуда уточнив, що слова Моравецького були неправильно витлумачені [11].

Словацька Республіка рішуче засуджує агресію Росії та підтримує міжнародні санкції проти агресора. Словаччина солідарна з Україною, активно сприяючи політичним, дипломатичним, гуманітарним та військовим зусиллям на підтримку національного виживання, свободи та незалежності України. Прем'єр-міністр Едуард Гегер відвідав Україну 8 квітня 2022 року, а президент Словаччини Зузана Чапутова – 30 травня 2022 року, підкресливши їхню відданість підтримці України. Президентка Чапутова прямо наголосила на потребі України не лише в матеріальній та гуманітарній допомозі, а й у військовій допомозі [15]. Словаччина була ключовим донором оборони України, зокрема, першою країною, яка передала зенітно-ракетний комплекс С-300 і ракети з початку повномасштабного вторгнення. Це значне підсилення посилило протиповітряну оборону України, вирішивши проблему нестачі систем протиповітряної оборони С-300 у Збройних силах України. Точна кількість систем ППО, наданих Словаччиною, залишається невідомою. Крім того, Словаччина поставила бронемашини БМП-1, які раніше перебували на озброєнні словацької армії, та самохідну артилерійську установку Zuzana 2, яка вважається однією з найкращих у війні [8]. Політика Словаччини передбачає надання Україні радянської зброї з одночасним домаганням компенсації у вигляді новіших зразків західної зброї. Однак такий підхід не зменшує потужної підтримки України з боку країни. Незважаючи на транзакційний

характер обміну зброєю, Словаччина була однією з перших країн, яка підтримала позицію України, запропонувавши матеріальну та гуманітарну допомогу на ранньому етапі.

Проте наразі ми маємо негативну тенденцію щодо участі Словаччини у підтримці України. 25 жовтня 2023 року президентка Словаччини Зузана Чапутова призначила лідера партії Smer-SD Роберта Фіцо головою нового коаліційного уряду, сформованого після дострокових парламентських виборів у вересні. Так, новий прем'єр-міністр Словаччини Роберт Фіцо підтвердив своє рішення не підтримувати військову допомогу Україні. У заяві від 26 жовтня 2023 року, опублікованій *Actuality.sk*, Фіцо підкреслив, що віддає перевагу мирному врегулюванню, заявивши: «Для них краще вести мирні переговори протягом 10 років, ніж вбивати один одного протягом 10 років без будь-яких висновків». ЗМІ наголошують, що зі вступом Фіцо на посаду Словаччина стає другою країною у Вишеградській четвірці після Угорщини, яка утримується від постачання зброї Україні на противагу російській військовій агресії [22].

У випадку з Чехією вона стала одним із найближчих партнерів України з початку російської агресії. Президент Мілош Земан, якого раніше критикували за «проросійську політику», змінив свою позицію після подій 24 лютого 2022 року, розцінивши конфлікт в Україні як «агресію проти суверенної держави». Тепер Земан відкрито підтримує санкції проти Росії і назвав президента Путіна «воєнним злочинцем» після викриття російських військових злочинів у таких місцях, як Буча та інші міста Київської області. Чеська Республіка, хоча спочатку її критикували за запізнілу реакцію, зараз є одним із найбільших донорів з точки зору військової допомоги Україні. Незважаючи на пізній початок постачання зброї порівняно з іншими країнами Вишеградської четвірки, прихильність Чехії до України проявляється у засудженні дій Кремля та значній військовій підтримці. Чеська Республіка була і є однією із найбільших країн за рівнем військової допомоги Україні. Саме Чехія є одним із найбільших постачальників стрілецької зброї та набоїв калібру 7.62-мм. Але, порівняно з іншими країнами Вишеградської четвірки, Чехія доволі пізно почала постачати зброю до України.

Однією із найбільших поставок важкого озброєння стала домовленість керівництва Чехії, США та Нідерландів про модернізацію танків Т-72 на базі чеського підприємства «Excalibur Army». Йдеться про 120 одиниць танків, які будуть передані Україні впродовж 2023 року. Серед такої кількості танків: 30 одиниць передала Марокко, 30–35 одиниць закуплені у Болгарії та Словенії [26]. Наприкінці зими 2023 року з'явилась інформація про передачу перших танків в Україну. Варто відзначити, що Чехія пішла за прикладом Словаччини, віддавши свої Т-72 взамін на німецькі танки Leopard [23].

Як бачимо, Чехія є одним із найпотужніших постачальників стрілецької зброї для України. Але варто відмітити, що саме Чехія шукає та закуповує техніку у країн-сусідів, модернізує та відправляє її до України. Окремо варто відзначити чеський народ та акцію «Подарунок для Путіна», в рамках якої чехи вже назбирали кошти на купівлю танка Т-72 та відправили його до України, а зараз збирають кошти на РСЗВ RM-70 та 365 боєприпасів до неї.

Угорщина дотримується дещо відмінної від своїх партнерів по Вишеградській четвірці позиції щодо війни в Україні, її причин та потенційних наслідків. Це єдина держава у складі Великої четвірки, яка від початку повномасштабного вторгнення не надавала військову допомогу Україні. За словами міністра закордонних справ Угорщини Петера Сійярто, Угорщина не планує постачати зброю Україні, заявивши, що «ми хочемо миру, і ми не будемо брати участь у цій акції. При цьому ми не заважаємо іншим робити те, що вони хочуть». Однак, попри те, що Угорщина постійно заявляє у ЗМІ, що не братиме участі

у наданні військової допомоги Україні, зокрема не допустить транзиту зброї через свою територію, у ЗМІ з'явилася суперечлива інформація [19].

Першим підтвердженням стала зустріч між заступником міністра закордонних справ та зовнішньої економіки Угорщини Левенте Модьором та міським головою Львова Андрієм Садовим у липні 2022 року, на якій Модьор заявив, що, хоча Угорщина не надає свою зброю, треті країни можуть використовувати її територію для транзиту зброї до України. Наступного дня цю інформацію було спростовано та названо «неправильно витлумаченою» [19].

Згодом, у інтерв'ю для німецької газети Welt експрем'єр-міністр Болгарії Кирил Петков та міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба підтвердили, що на початкових етапах війни Болгарія використовувала території Румунії та Угорщини для передачі Україні боєприпасів для стрілецької зброї та пального [13]. Ще одним підтвердженням стали дані угорського видавництва *Atlatszo*, які підтверджували інформацію про використання повітряного простору та аеропортів Угорщини для транзиту вантажних літаків до польського міста Жешув. Також згадується, що Франція також використовувала повітряний простір Угорщини для передачі Україні 55 гелікоптерів *H125M Fennec* [12].

Як бачимо, Угорщина офіційно відмовляється від прямої передачі військової допомоги для України, а також заявляє про заборону транзиту будь-якої через свої території, на відміну від Польщі, Чехії та Словаччини. Однією з причин такої позиції є проросійські погляди чиновників, залежність від російського газу та спільна співпраця у сфері ядерної енергетики, хоча офіційно використовується одне пояснення: «поставки зброї становлять загрозу безпеки для території Закарпаття та загрожуватимуть безпеці угорського народу» [19]. Однак, вищенаведені джерела інформації вказують, що вище керівництво країни все ж «заплющує очі» та не афішує про використання країнами Європи та Північної Америки повітряного простору Угорщини.

Висновки. Вишеградська група визнала небезпеку російської експансії в регіоні після повномасштабного військового вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року. Польща, Чехія та Словаччина активно співпрацюють, щоб не допустити подібної ситуації у власних країнах та надати підтримку Україні. Однак позиція Угорщини щодо війни в Україні відрізняється від позиції інших членів, що створює виклики для групи. У міру того, як розгортається конфлікт між Росією та Україною, можемо спостерігати зміну динаміки підтримки з боку Вишеградської групи, особливо з боку Польщі та Словаччини. Цю трансформацію можна пояснити багатогранними факторами, включаючи переоцінку національної безпеки, економічну залежність і розвиток регіональної геополітики. Польща, яка традиційно є переконаним прихильником України, наразі переживає стратегічну переоцінку пріоритетів своєї національної безпеки. Зосередження уваги на зміцненні власного військового потенціалу призвело до тимчасового припинення підтримки України, що відображає пріоритет негайних проблем національної безпеки над ширшими регіональними альянсами. Словаччина, підтримуючи Україну, дотримується крихкого балансу в умовах складних регіональних відносин. Економічні зв'язки та енергетична залежність від Росії є ключовими факторами, особливо з приходом проросійського прем'єр-міністра Роберта Фіцо, що впливають на позицію Словаччини.

Економічні чинники, зокрема енергетична залежність від Росії, відіграють ключову роль у формуванні рівня прихильності до санкцій чи військової підтримки України. Залежність Польщі та Словаччини від російських енергоносіїв створює певний рівень складності, коли лідери зважують потенційні економічні наслідки своїх зовнішньополітичних рішень. Громадська думка та внутрішньополітичні міркування є критично важливими факторами

впливу, коли лідери реагують на зміну настроїв або внутрішньополітичний тиск. Необхідність збереження громадської підтримки стає першочерговою для лідерів, які приймають рішення в умовах мінливого геополітичного середовища.

Вишеградська група наразі має різні погляди на вирішення конфлікту в Україні. Різні оцінки загрози з боку Росії призводять до неоднакових політичних реакцій, що потенційно може вплинути на згуртованість групи. І Польща, і Словаччина, схоже, прагнуть до більшої стратегічної автономії, переглядаючи свою зовнішню політику відповідно до національних інтересів, орієнтуючись на регіональну динаміку. Оскільки конфлікт в Україні спонукає до переоцінки регіональної геополітики, Вишеградська група опиняється на роздоріжжі. Подальша еволюція ситуації може сформувати інші позиції країн-членів групи.

Список використаної літератури

1. «Ми робимо недостатньо»: Моравецький закликав країни НАТО надати Україні більше важкої зброї. URL: <https://suspilne.media/250246-moraveckij-zaklikavkraini-nato-nadati-ukraini-bilse-vazkoi-zbroi/> (Дата звернення 29.10.2023)
2. «Ми розділимо перемогу»: як Польща допомагає Україні у війні з Росією. ТСН.ua. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/mi-rozdilimo-peremogu-yak-polscha-dopomagaye-ukrayini-uviyuni-z-rosiyeyu-2051743.html> (дата звернення: 18.10.2023).
3. Press corner. European Commission – European Commission. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_4497 (дата звернення: 23.10.2023).
4. Russia's monstrous ideology must be defeated. The Telegraph. URL: <https://www.telegraph.co.uk/opinion/2022/05/10/russias-monstrous-ideology-must-defeated/> (дата звернення: 17.10.2023).
5. Ukrinform. Дуда: Польща уже передала Україні понад 260 танків Т-72. Укрінформ – актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3654113-duda-polsa-uzе-peredala-ukraini-ponad-260-tankiv-t72.html> (дата звернення: 30.10.2023).
6. Ukrinform. Словаччина готова допомогти Україні якнайшвидше досягти критеріїв членства в ЄС – Чапутова. Укрінформ – актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3702129-slovaccina-gotova-dopomogti-ukraini-aknajshvide-dosagti-kriteriiv-clenstva-v-es-caputova.html> (дата звернення: 19.10.2023).
7. Бережанський І. Польща створить фонд на 1,75 млрд доларів для допомоги біженцям з України. ТСН.ua. URL: <https://tsn.ua/ato/polscha-stvorit-fond-na-1-75-mlrd-dolariv-dlya-dopomogi-bizhencyam-z-ukrayini-2001784.html> (дата звернення: 18.10.2023).
8. Виступ у Верховній Раді України Президента Словацької Республіки Зузани Чапутової. URL: <https://www.rada.gov.ua/documents/wparl/224453.html> (Дата звернення 30.10.2023)
9. Війна в Україні: як офіційний Будапешт дистанціюється від підтримки Києва. Слово і Діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/12/09/infografika/polityka/vijna-ukrayini-yak-oficijnyj-budapesht-dystancziuyetsya-pidtrymku-kyuеva> (дата звернення: 30.04.2023).
10. Гурін А. Дуда: Заради безпеки світу російський імперіалізм має бути зупинений. Зеркало неділи | Дзеркало тижня | Mirror Weekly. URL: <https://zn.ua/ukr/WORLD/duda-zaradi-bezpeki-svitu-rosijskij-imperializm-maje-buti-zupinenij.html> (дата звернення: 17.10.2023).
11. Європейська правда. Прем'єр Польщі пояснив, чому Варшава зараз не передає Україні свою зброю. Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/09/20/7169856/> (дата звернення: 02.11.2023).
12. Європейська правда. Угорщина заперечує транспортування її територією зброї в Україну попри докази. Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/04/27/7160609/> (дата звернення: 29.10.2023).

13. Зброя для України ішла через Угорщину. Це підтвердив экс-прем'єр Болгарії Петков. Infopost.Media. URL: <https://infopost.media/zbroya-dlya-ukrayiny-ishlacherez-ugorshhynu-cze-pidtvverdyv-eks-premyer-bolgariyi-petkov/> (дата звернення: 29.04.2023).
14. Курта О. Підтримка України чи Росії: як у Словаччині ставляться до війни. Суспільні новини від 22 вересня 2022 року. URL: <https://suspilne.media/284445-pidtrimka-ukraini-ci-rosii-ak-u-slovaccini-stavlatsa-do-vijni/> (дата звернення: 19.10.2023).
15. Мілош Земан про Україну, РФ, Крим, НАТО і допомогу в час війни. Ексклюзивне інтерв'ю. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/intervyu-milosh-zeman-ukrayinarfdopromoha-zbroya-krum-nato/31881437.html> (Дата звернення 30.10.2023)
16. Підтримка України буде пріоритетом головування Чехії в ЄС. Укрінформ – актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3512222-pidtrimka-ukraini-bude-prioritetom-golovuvanna-cehii-v-es.html> (дата звернення: 20.10.2023).
17. Польська залізниця подовжила безкоштовний проїзд для українських біженців. ТСН. ua. URL: <https://tsn.ua/svit/polska-zaliznicya-prodovzhila-bezkoshtovniy-proyizd-dlya-ukrayinskih-bizhenciv-2049832.html> (дата звернення: 18.10.2023).
18. Польща передала Україні ще 10 танків Leopard 2A4. Новини України – останні новини України сьогодні – УНІАН. URL: <https://www.unian.ua/weapons/polshcha-peredala-ukrajini-shche-10-tankiv-leopard-2a4-12172899.html> (дата звернення: 30.10.2023).
19. Поставки європейської зброї для українського війська: що не так із «мирною» позицією Угорщини?. Infopost.Media. URL: <https://infopost.media/postavky-yevropejskojizbroji-dlya-ukrayinskogo-vijska-shho-ne-tak-iz-myrnoyu-pozycziyeyu-ugorshhynu/> (дата звернення: 29.10.2023).
20. Президент Польщі впевнений, що Росію можна перемогти. URL: <https://zn.ua/ ukr/ WORLD/duda-zaradi-bezpeki-svitu-rosijskij-imperializm-maje-buti-zupinenij.html> (Дата звернення 29.10.2023)
21. Президент Чехії про війну: “Можна сподіватись на краще, але краще готуватись до гіршого”. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/02/26/7391047/> (дата звернення: 20.10.2023).
22. Прем'єр Словаччини Фіцо заявив, що не буде підтримувати військову допомогу Україні. Інформаційне агентство Українські Національні Новини (УНН). Всі онлайн новини дня в Україні за сьогодні – найсвіжіші, останні, головні. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/2052563-premyer-slovachchini-fitso-zayaviv-scho-ne-bude-pidtrimuvati-viyskovu-dopomogu-ukrayini> (дата звернення: 04.11.2023).
23. Слов'янське братство. Постачання озброєння в Україну з Чехії. ФОКУС. URL: <https://focus.ua/uk/voennoye-novosti/522129-kakoe-oruzhie-chehiya-peredala-ukraine> (дата звернення: 30.10.2023).
24. Собенко Н. Три країни заборонили імпорту українського зерна. Суспільне Новини. URL: <https://suspilne.media/574041-slovaccina-zaboronila-import-ukrainskogo-zerna/> (дата звернення: 23.10.2023).
25. Топові бойові транспортери: Україна замовила у Польщі 100 БТР Rosomak. 24 Канал. URL: https://24tv.ua/rosomak-dlya-ukrayini-kiyiv-zamoviv-polshhi-100-btr-hto-za-nih_n2286142 (дата звернення: 30.10.2023).
26. У 2023 році ЗСУ мають отримати від чехів ще 120 модернізованих Т-72, а так передача Abrams і Leopard 2 уже перебрала | Defense Express. Військовий портал Defense Express – все про військову справу. URL: https://defence-ua.com/weapon_and_tech/u_2023_rotsi_zsu_majut_otrimati_vid_vehiv_sche_120_modernizovanih_t_72_a_tak_peredacha_abrams_i_leopard_2_uzhe_perezrila-10286.html (дата звернення: 30.10.2023).

27. У Київ попри обстріли приїхали прем'єри трьох країн – Польщі, Чехії та Словенії. Суспільне Новини. URL: <https://suspilne.media/217975-u-kiiv-popri-obstrili-priihali-premeri-troh-krajin-polsi-cehii-ta-slovenii/> (дата звернення: 17.10.2023).
28. У яких країнах ЄС протестували проти українського зерна та тимчасово заборонили його імпорт. Слово і Діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/04/18/infografika/ekonomika/yakux-krajinax-yes-protestuvaly-protu-ukrayinsko-ho-zerna-ta-tymchasovo-zaboronyu-yoho-import> (дата звернення: 22.10.2023).
29. Хмельницька В. Біженці з України можуть отримати в Польщі тимчасовий захист: які права надає цей статус і навіщо він. ТСН.ua. URL: <https://tsn.ua/ato/bizhenci-z-ukrayini-mozhut-otrimati-v-polschi-timchasoviy-zahist-yaki-prava-nadaye-sey-status-i-navischovin-2034220.html> (дата звернення: 18.10.2023).
30. Чому в Угорщини така політика щодо України і чи можна її змінити – BBC News Україна. BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62472746> (дата звернення: 21.10.2023).

THE ROLE OF THE VISEGRAD STATES IN POLITICAL, DIPLOMATIC AND MILITARY SUPPORT OF UKRAINE AFTER THE FULL-SCALE INVASION OF THE RUSSIAN FEDERATION

Iryna Androshchuk

*Rivne State University of the Humanities,
Department of International Relations
Plastova str., 31, 33028, Rivne, Ukraine*

The article examines the dynamics of the Visegrad countries' support for Ukraine after the full-scale invasion of the Russian Federation. The study covers the political, diplomatic and military dimensions, emphasizing certain aspects and reactions of the Visegrad countries. A central focus of the study is to identify the role these countries play in supporting Ukraine, especially given the geopolitical shifts that have affected their position. The interplay of national security priorities, economic ties with Russia, and regional geopolitics has prompted a thorough reassessment of the mechanisms used to assist Ukraine.

The article emphasizes the positioning of the Visegrad countries within the new security paradigm and outlines the peculiarities of their cooperation in the current geopolitical environment. The aim is to identify fundamental shifts in the security policies of the countries directly affected by the Russian-Ukrainian war, which serves as a litmus test for the unity of the Visegrad Group. Since the conflict is prompting a reassessment of regional geopolitics, this article aims to offer insights into the evolution of the level of support for Ukraine in the Visegrad Group. Through an in-depth analysis of the factors influencing political, diplomatic and military assistance, the study makes a significant contribution to understanding the challenges faced by these countries in overcoming the consequences of Russian aggression in Eastern Europe. The recommendations arising from this analysis can contribute to strengthening unity within the Visegrad Group, intensifying diplomatic initiatives, and exploring economic diversification strategies to reduce the dependence of European states on the Russian Federation.

Key words: Visegrad Group, security policy, geopolitical challenges, Russian-Ukrainian war, security, regional cooperation, foreign policy, Russian invasion, political and military support.